

Amna Gagula *

SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVNJE KOD KRIVIČNIH DJELA HOMOGENOG KONEKSITETA

SAŽETAK

Iako su kroz historiju, anglo-saksonski i evropsko-kontinentalni pravni sistem bili dva potpuno odvojena i udaljena sistema, u novije vrijeme se osjeća tendencija njihovog približavanja. Instituti koji su do sada bili tipični za jedan od njih, sada bivaju prihvaćeni i u drugi, ali prilagođeni njegovim potrebama stvarajući tako raznolikost njegovih formi. Ti novi modaliteti i forme rezultiraju stvaranjem potpuno novih koncepata. Ovaj trend je veoma pozitivan jer uključuje širinu mehanizama za borbu protiv kriminaliteta i stvara daleko veći opseg u praksi različitih instituta. Jedan takav institut, koji zasigurno spaja ova dva sistema, je institut sporazuma o priznanju krivnje. Ovaj institut se svakodnevno prihvata u novo evropsko zakonodavstvo, a njegova primjena se konstantno širi i modifikuje. Iako još uvijek na meti mnogih kritika, naročito evropskih i naročito konzervativnih pravnih stručnjaka, evidentno je da je uvođenje ovog instrumenta polučilo vidljive rezultate.

Ipak, u zemljama koje nemaju dugu tradiciju primjene ovog instituta, vidljivo je da je procenat njegove upotrebe značajno manji u odnosu na druge zemlje, poput Sjedinjenih američkih država ili Engleske. S druge strane, evropske zemlje prilagođavaju ovaj institut svojim uvjetima i pravnoj tradiciji. Usljed takvih modifikacija, dolazi do implikacija i na druga pitanja pravila krivičnog postupka. Stoga, u literaturi se nailazi na mišljenje da se radi o određenoj vrsti kalema. U praksi, u našem pravu, primijećena su sporna pitanja u primjeni ovog instituta, u određenim slučajevima kod krivičnih djela homogenog koneksiteta.

Stoga se autor u samom radu ponajviše bavi tim pitanjem.

Ključne riječi: krivični postupak, krivino djelo, tužilac, optuženi, reforma krivičnog pravosuđa, homogeni koneksitet.

* dipl.iur., magistrant na Pravnom fakulteta Univerziteta u Zenici.

UVOD

Reforma krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine je završena 01.03.2003. godine, stupanjem na snagu Zakona o krivičnom postupku BiH¹, Krivičnog zakona BiH² i Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BiH.³

Napori u okviru reforme krivičnog pravosuđa i zakonodavstva naročito se prepoznaju nakon osnivanja Suda Bosne i Hercegovine, osnovanog Odlukom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu u decembru 2000. godine.⁴

Proces reformi je svakako pratio i proces harmonizacije i to na dva nivoa - na nivou usklađivanja sa međunarodnim standardima, ali i unutar same Bosne i Hercegovine⁵.

U okviru opširne i sveobuhvatne reforme, jedna od veoma značajnih novina je svakako i uvođenje posve novog instituta - sporazuma o priznanju krivnje.⁶

Obzirom na ustavno uređenje Bosne i Hercegovine, krivični postupak uređuju, osim *Zakona o krivičnom postupku BiH* (u daljem tekstu ZKP BiH), i *Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*⁷ (u daljem tekstu ZKP FBiH), *Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske*⁸ (u daljem tekstu ZKP RS), te *Zakon o krivičnom postupku Distrikta Brčko*⁹

1) „Službeni glasnik BiH“ broj: 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 93/09, 72/13;

2) „Službeni glasnik BiH“ broj: 3/033/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 08/10;

3) „Službeni glasnik BiH“, broj 3/03, 21/03, 61/04, 55/05;

4) H.Sijerčić-Čolić, „Reforma krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini“, *Ljudska prava-Časopis za pravno-političke probleme*, Broj 1-2, Godina 7, Sarajevo 2006., 97.

5) Za detaljniji opis reformskih koraka v. H.Sijerčić-Čolić, „Rasprava o reformi u krivičnom pravosuđu i krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, s posebnim osvrtom na novo krivično procesno pravo“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 10 (2003) 1, 181-208.

6) Član 231. ZKP BiH

7) „Službene novine FBiH“, broj: 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13;

8) „Službeni glasnik RS“, broj: 50/03, 111/04, 115/04, 29/07, 68/07, 119/08;

9) „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ broj:10/03, 48/04, 6/05, 14/07, 19/07, 21/07, 2/08, 17/09, 19/13;

(u daljem tekstu ZKP DB). Svi pobrojani zakoni također poznaju institut sporazuma o priznanju krivnje.¹⁰

1. Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih djela homogenog koneksiteta

1.1. O porijeklu sporazuma o priznanju krivnje

Sporazum o priznanju krivnje¹¹ (*plea bargaining*) je institut koji je karakterističan za anglosaksonske krivične postupke, odnosno tzv. adverzizalne (stranačke) tipove krivične procedure, ali je danas široko prihvaćen u brojnim kontinentalno-evropskim krivičnoprocesnim zakonodavstvima, pa se čak ponekad u teoriji govori i o svojevrsnoj zarazi ovakvim rješenjem (*plea bargaining infection*).¹²

Institut sporazuma o priznanju krivnje ne predstavlja tipizirani model koji je na identičan način prihvaćen u svim državama koje ga prihvataju. Inkorporiranjem ovog instituta, različita krivična zakonodavstva su isti prilagođavali vlastitim prilikama i intencijama krivičnog zakonodavstva i pravosuđa, stvarajući na taj način njihove vlastite oblike ovog instituta. Tako se razvio čitav niz njegovih oblika, od onih najrestriktivnijih koji sporazum dopuštaju samo za lakša krivična djela, do onih koji sporazum predviđaju neovisno o težini i vrsti djela. Različita su rješenja i u pogledu prava na žalbu, uloge suda u postupku pregovaranja (od onih gdje sud ima aktivnu ulogu, do onih gdje je uloga suda samo kontrolna), kao i samog toka postupka. Razlike u prihvaćenim modelima ne svode se na razlike između anglosaksonskog i evropsko-kontinentalnog pravnog sistema. Tako npr. u Velikoj Britaniji, koja se s razlogom smatra kolijevkom anglosaksonske krivičnopravne tradicije i pravnog sistema uopće, krivičnoprocesni sistem ne poznaje sporazum o priznanju krivnje, odnosno stranačku nagodbu ovog tipa, već postoji jedino mogućnost da sud uzme u obzir priznanje okrivljenog, ali se to s jedne strane, ne čini u dogovoru okrivljenog

10) Čl. 246 ZKP FBiH, čl. 238 ZKP RS, čl. 231 ZKP DB;

11) U prijedlogu novog Zakona o krivičnom postupku Republike Srbije, ovaj institut je nazvan Sporazum o priznanju krivičnog djela. Ovakvo rješenje se smatra ispravnijim i u skladu sa koncepcijom pojam krivičnog djela iz čl. 14. st. 1 KZ RS prema kojoj je krivica sastavni – bitan element krivičnog djela. Vidi: Z. Stojanović, *Krivično pravo- opšti deo*, Beograd 2008. (Citirano: S. Bejatović, *Analiza Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, 211.).

12) M. Škulić, "Osnovne novine u krivičnom procesnom pravu Srbije", *Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu, teoretski i praktični aspekt*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2009., 47.;

s tužiocem, niti je s druge strane, to obavezno.¹³

Institut pregovaranja o krivnji po prvi put je uveden u SAD-u prije više od 200 godina, iako mu je legitimitet priznat tek 1970. u slučaju *Brady v. United States* kada je Vrhovni sud SAD izričito istakao da je riječ o institutu koji je sastavni dio krivičnog procesnog sistema SAD-a i koji suštinski doprinosi efikasnosti krivičnog pravosuđa.¹⁴

Iako se u početku zaista radilo o institutu tipičnom za anglosaksonski pravni sistem, teoretičari evropskog kontinentalnog prava su vremenom počeli da prihvataju logiku ovog instituta, kada je načelno započela *pro et contra* diskusija.

Naravno, i danas postoje različiti, pa čak i oprečni stavovi, ali to nije spriječilo da već značajan period slični procesni modeli postoje i u evropskom kontinentalnom pravu.

Tako, italijanski Zakonik o krivičnom postupku, od 24. oktobra 1988. godine, predviđa ustanovu primjene kazne na prijedlog stranaka - čl.444.-448. (tzv. *patteggiamento*, pogodba). Sporazum među njima ne odnosi se samo na oblik u kojem treba da se provodi postupak, nego i glavnu stvar, time što određuje kaznu koja treba da se izrekne u konkretnom slučaju. Sporazum je bitan uslov za provođenje posebnog postupka, ali to ne isključuje mogućnost da optuženi uživa sve bitne pogodnosti koje su predviđene i onda ako državni advokat nije dao saglasnost za posebno postupanje.¹⁵

S druge strane, u njemačkoj praksi postoji mnogo restriktivnije rješenje od onog prihvaćenog u našem pravu, mada i njemačka planira skorašnje uvođenje tzv. *deal-a*, koji de facto u praksi postoji više od dvije decenije.¹⁶

Prihvatanje ovog instituta u nacionalna zakonodavstva i primjenu u praksi podstakli su i međunarodni dokumenti: Preporuka Vijeća Evrope R (87) 18 od 17.09.1987. i Preporuka Komiteta Ministara Vijeća Evrope o upravljanju krivičnim pravosuđem od 11.09.1995.godine (R (95) 12).¹⁷

13) M.Škulić, „Sporazum o priznanju krivice“, *Pravni život*, časopis za pravnu teoriju i praksu, tematski broj, Pravo i vreme, Udruženje pravnika Srbije, broj 10, Beograd 2009, Tom II, 287.

14) Prema: G.Fischer, „Plea Bargaining in America“, *Stanford University Press*, Stanford, California 2003, 6-17.

15) Vidjeti B.Pavišić, *Italijanski krivični postupak*, Pravni fakultet Rijeka, 2002, 199-201.

16) M.Škulić, *Krivično procesno pravo*, Biblioteka Universitas, Podgorica 2012, 373.

17) Prema:H.Sijerčić-Čolić *Evropsko krivično procesno pravo-regionalna pravna pravila o*

1.2. Pravna priroda krivične nagodbe

Sporazum o priznanju krivnje je sporazum *sui generis*, ne i ugovor koji sačinjavaju stranke i branilac s ciljem da okončaju određeni krivičnoprocesni predmet bez održavanja glavnog pretresa koji obavezno podnose sudu, a koji proizvodi pravne posljedice ne neposredno, već presudom koju donosi sud, nakon što je prethodno prihvatio sporazum.¹⁸

Vansudska nagodba uživa simpatije i podršku kao način rješavanja spora i među pravnicima teoretičarima i među pravnicima praktičarima. Međutim, o nagodbi u pravom smislu riječi je moguće govoriti samo u parničnom postupku gdje stranke u potpunosti disponiraju svojim zahtjevima i pravima, te postoji svojevrsan ekvivalent položaja među strankama. U krivičnom postupku je situacija ipak nešto drugačija. Prije svega, u parničnom postupku je jednaka dostupnost informacijama za sve stranke. Nasuprot tome, u većini jurisdikcija u okviru krivičnog postupka, bilateralna razmjena saznanja (otkrića) je ograničena.¹⁹

„U većini građanskih predmeta stranke mogu postići srednje rješenje za svaki iznos, između ukupnih koristi i dobitaka. Pregovori u krivičnim predmetima redovno predstavljaju izbor: sve ili ništa, između prihvatanja krivice ili utvrđivanja nevinosti. Obim pregovora se odnosi na priznanje djela i kazne, ali stigma od zatvora često ima za rezultat bilo koji tip priznanja krivice. Ovaj neugodan izbor, može imati za posljedicu iznalaženje srednjeg rješenja koje postoji negdje u spektru rezultata koje će u pregovorima napraviti državni tužilac i odbrana optuženog.“²⁰

U vezi faktora razlikovanja krivičnih od većine civilnih pregovora, javljaju se i poteškoće kvantifikacije i upoređivanja prednosti koje stranke imaju iz ugovora o priznanju krivnje. Optužbe tužioca imaju za cilj postizanje rezultata koji zadovoljavaju društveni interes – kažnjavanje zločina. Optuženi nastoji minimizirati inkriminaciju, gubitak ugleda i štete na svojim ličnim dobrima.²¹

krivičnom postupku“ , *Pravo i pravda* 1/2008, 26-27.

18) M.Bлагоjević, „Ogledi iz krivičnog procesnog prava“ (odabrani autorski radovi), Štampa, Doboj 2005, 276.

19) C.F.Zacharias, „Justice in Plea Bargaining“, *William and Mary Law Review*, Vol. 39, Issue 4, Article 4, 1998, 1127.

20) Ibid. 1132.

21) P.Lewis, *7700 Criminal Procedure*, University of Vienna, 1999, 245.

Ti se faktori ne mogu mjeriti u uporedivim jedinicama, tako da društvo često ne može biti u mogućnosti reći kada je prihvatljiv pravedan kompromis između koristi tužioca i koristi optuženog, i to u kontekstu cjelokupne društvene koristi. Iz perspektive društva, ne može se pretpostaviti da je povećanje koristi (privilegija) za optuženog društveno prihvatljivo.

Nagodba o priznanju krivnje, sama po sebi, nije koncipirana kao dobrovoljni sporazum (ugovor) i to zbog svojih prinudnih elemenata. Oba tužioca, državni u krivičnim predmetima i civilni u parnici, često vrše prisudu na tuženog, nudeći nagodbe od podnošenja njihove tužbe. Nakon što parnica započne, adversalna teorija pretpostavlja da suprotstavljene stranke u sporu mogu proizvesti slične ili jednake troškove za postupanje pred sudom.²²

Tužilac u krivičnom postupku, naprotiv, može ostvariti prisudu jednostrano u svrhu podsticanja nagodbe, naprimjer, prijeteći dugotrajnim pritvorom. Optuženi ne može ništa učiniti kao odgovor, osim da odbije prijedlog za nagodbu.²³

Sporazum o priznanju krivnje mora se odnositi na sve tačke optužnice, jer nema djelimičnog priznanja krivnje i na bazi takvog priznanja i sačinjavanja nepotpunog sporazuma o priznanju krivnje.²⁴

Sudsko odobrenje sporazuma je posljednja barijera na putu rješavanja predmeta nagodbom.²⁵ U odnosu na sporazum o priznanju krivnje²⁶, uloga suda je kontrolna.²⁷ Sud može sporazum prihvatiti ili odbaciti. Sud ostaje „gospodar krivične sankcije“²⁸ čak i kada stranke postignu sporazum, jer

22) C.F. Zacharias 1134.

23) M.Simović, „O nekim aspektima instituta krivične nagodbe“, Angloameričko i evropsko kontinentalno pravo, *Pravni život*, Časopis za pravnu teoriju i praksu, broj 9/2011, godina LX, Knjiga 547, 1-1016, Beograd, 865-866.

24) H.Sijerčić-Čolić et al, *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*, Savjet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo 2005.,623.

25) M.Simović /V. Simović, *Krivično procesno pravo II*, 3. izd., Istočno Sarajevo 2014,105;

26) Vidjeti V. Đurđić, „Sporazum o priznanju krivice“, *Zbornik radova Skoplje-Zagreb*, 2007, 483-503.

27) M.Simović /V.Simović, *ibid*.

28) Samo u malom broju država SAD sudije se smatraju pravno obavezanim prihvatiti stranačke nagodbe. Vidjeti A.Goldstein, „Converging Criminal Justice Systems: Guilty Pleas and Public Interest“ 49 *Southern Methodist University Law Review* 1996, 574 i 575.

taj sporazum, sudija, odnosno vijeće može i ne prihvatiti.²⁹ U ovom slučaju osnov presude nije suđenje po optužnici nego na osnovu sporazuma, i to putem saglasno izraženih volja stranaka za donošenje takve presude.³⁰

„Ispunjenje svih zakonskih uslova neće uvijek biti dovoljno da bi se prihvatio sporazum o krivnji. Sud bi, prije svega, morao da vodi računa o tome da li je dogovorena sankcija u zakonskim okvirima. Uz to, postoje još najmanje dvije činjenice koje sud treba da uzme u obzir: javni interes i interes oštećenog. Praksa pokazuje da tužioc i odbrana rijetko dogovaraju okvir za kaznu i da, po pravilu, idu na konkretizaciju kazne, čak i kod teških krivičnih djela. Na ovaj način odmjerenje i individualizacija kazne potpuno prelazi u ruke stranaka i branioca, a sud dolazi u situaciju da samo potvrđuje već dogovorenu kaznu. Kritičari ovog instituta uzimaju ovu činjenicu kao najozbiljniji argument za tvrdnju da se na ovaj način sudska pravda zamjenjuje administrativnom pravdom. Optuženi koji u sporazumu dobije kaznu koja je ispod zakonom propisanog minimuma, ima u fazi izvršenja kazne i druge mogućnosti za smanjenje kazne (pomilovanje, uslovni otpust), tako da na kraju kazna u očima javnosti može postati simbolična. Kredibilitet suda može biti dovoljno ugrožen ukoliko tužilac zanemari ciljeve opće i pojedinačne prevencije i kao glavni cilj postavi smanjenje broja predmeta. Zbog toga će sud prilikom razmatranja svakog sporazuma voditi računa o interesu pravde i cijeniti da li dogovorena sankcija dovoljno štiti interese javnosti.“³¹

2. Ratio legis sporazuma o priznanju krivnje i primjena u uporednom pravu

Jedno od važnijih obilježja savremenog krivičnog procesnog zakonodavstva kao cjeline je i istovremeno-paralelno postojanje jedne opće-redovne forme krivičnog postupka i sve veća pojava uprošćenijih formi postupanja u krivičnim stvarima.³²

Kao osnovni ratio legis uvođenja ovog instituta, navodi se to da isti može dovesti do bržeg okončanja ne malog broja krivičnih slučajeva, a

29) D.Tripalo, „Dokazni postupak po novom Zakonu o krivičnom postupku“, Savjetovanje „Novine kaznenog prava“, Zagreb 2010, Narodne novine, radni materijal, 23.

30) Presuda Suda BiH, Kž 17/04 od 23.marta 2004.godine;

31) M.Simović /V.Simović, Ibid.

32) S.Brkić, *Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme*, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad 2004.

time i do smanjenja troškova krivičnog postupka, a da to ne ide na uštrb zakonitosti i pravičnosti rješenja konkretne krivične stvari. Ovaj institut se posmatra kao jedan od važnijih instrumenata efikasnosti krivičnog postupka kao cjeline.³³

Sporazum o priznanju krivnje je u pravu Sjedinjenih američkih država nastao 30-ih godina XIX vijeka, u vrijeme Prohibicije.³⁴ Sporazum se zaključivao između tužioca i okrivljenog, pri čemu sud nije uopće bio upoznat sa pregovorima. Predmet početnih sporazuma su bila krivična djela povezana sa prodajom alkohola, u to vrijeme zabranjenog, a potom i za krivična djela ubistva.³⁵ U početku se radilo o tajnoj praksi, koju su sudovi po saznanju zabranili. Vremenom, Vrhovni sud je prihvatio ovu praksu kao zakonitu pravdajući to pozitivnim efektima koje je ona donijela.³⁶ Danas se najveći broj predmeta rješava upravo na ovaj način.

U engleskoj praksi također postoji slično pogađanje oko okrivljenikove izjave o osnovanosti optužnice i to prije glavne rasprave između stranaka (*charge bargaining*) ili između branioca i sudije (*sentence bargaining*).

Obzirom da značajno skraćenje trajanja postupka, kao i daleko veću ekonomičnost, tužilac je najčešće spreman da umanjí teret optužbe prekvalifikacijom pojedinih tačaka optužnice na blaži zakon ili čak da od pojedinih potpuno odustane.

Obzirom da to na koncu rezultira osudom sa blažom kaznom (u prosjeku niža između jedne trećine i jedne četvrtine uobičajene kazne u sličnom slučaju), veliki broj okrivljenih se odlučuje na sporazum sa tužilaštvom (prema nekim autorima pred magistratskim sudovima preko 90%, a pred Krunskim sudom oko 70%).³⁷

Zbog brojnih njegovih prednosti postao je široko prihvaćen i u zemljama kontinentalnog pravnog sistema. Zanimljivo da je prva zemlja ovog pravnog sistema koja je prihvatila i uvela sporazum o priznanju krivnje

33) S.Bejatović, *Krivično procesno pravo*, 2. izd., Službeni glasnik, 2010., 437-438.

34) K.O'Keefe, "Two wrongs make a wrong: a challenge to plea bargaining and collateral consequence statues through their interrogation", *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 2010., vol.100, no.1, 249.

35) G.Fischer, "Plea bargaining Triumph", *Yale Law Review*, 2000, vol 109.,871.

36) V.Turanjanin, "Sporazum o priznanju krivice u pravu evropskih zemalja: primjer Italije", *Pravna misao*, broj 7-8, Sarajevo 2011., 33.

37) D.Krapac, *Engleski kazneni postupak*, Pravni fakultet u Zagrebu 1995., 142-143.

bila Italija. To je učinila zbog porasta stope kriminaliteta i nemoći zakonodavnih rješenja da spriječe ili makar pospiješe suzbijanje te pojave. Prvi oblik dogovaranja o kazni pokusno je uveden u italijanski zakon o krivičnom postupku još 1981. godine (tzv. Rokov zakonik). Ovo dogovaranje je imalo jako usko polje primjene, koje je prošireno novim Zakonikom o krivičnom postupku iz 1988.godine (*Codice di Procedura Penale*)³⁸, da bi konačno, izmjenama Zakonika iz 2003. godine, došlo do konačnog proširivanja polja primjene sporazuma o priznanju krivnje.

Ovaj institut je u italijansko zakonodavstvo uveden pod nazivom *applicazione della pena su richiesta delle parti*, odnosno, primjena kazne na zahtjev stranaka, nakon čega su ga pravници, vjerovatno iz praktičnih razloga, izmijenili u *patteggiamento*.³⁹

Uprkos velikim očekivanjima, *patteggiamento* i skraćeno suđenje nisu smanjili očekivani broj suđenja za 80-85 %. Prema podacima iz 2003. godine, putem *patteggiamenta* se rješava oko 15% krivičnih procesa, a preko skraćenog suđenja oko 10 % krivičnih predmeta. Veliki problem je i dalje dužina krivičnog procesa. Prosječna dužina trajanja suđenja, od pokretanja postupka, pa do završetka postupka po pravnim lijekovima iznosi 1589 dana⁴⁰, što je predugo.⁴¹

Iako se u pravu Crne Gore kao *ratio legis* uvođenja ovog instituta navodi stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak,⁴² zanimljivo je da statistika pokazuje veoma malu primjenu ovog instituta u praksi. Tako su odredbe integralnog teksta ZKP-a Crne Gore počele sa primjenom od 26.02.2010. godine⁴³, a zaključno sa 2012. godinom, u ovoj zemlji je riješeno svega 36 predmeta na osnovu sporazuma o priznanju krivnje.⁴⁴

38) Za ovaj Zakonik se često kaže da predstavlja revolucionalan zaokret ka anglo-američkom adverzijalnom sitemu.

39) V.Turanjanin, 30-32.

40) G.Illuminati, "The frustrated turn to adversarial procedure in Italy (Italian Criminal Procedure Code of 1988)", *Washington University Global Studies Law Review* 2005, vol.4:567, 580.

41) V.Turanjanin, 48.

42) D.Radulović, „Sporazum o priznanju krivice u svjetlu Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore“, *Pravna riječ*, Časopis za pravnu teoriju i praksu, Udruženje pravnika Republike Srpske, broj 37/2013. Godina X, Banja Luka, 2013., 464.

43) Ibid.

44) T.Lunch: "The case against plea bargaining", *Law*, Cato Institute, 23.

Nasuprot tome, u SAD-u, u mnogim državama, čak 90-95 % krivičnih predmeta biva okončano zaključenjem sporazuma o priznanju krivnje.⁴⁵

U Republici Srbiji, sporazum o priznanju krivnje sve je više prihvaćen od strane javnih tužilaca, okrivljenih i njihovih branilaca. Prema zvaničnim statističkim podacima, viša i osnovna javna tužilaštva, Tužilaštvo za organizovani kriminal i Tužilaštvo za ratne zločine, tokom 2011. godine zaključili su sporazum o priznanju krivnje sa ukupno 441 okrivljenim licem, što u odnosu na prethodni izvještajni period iznosi povećanje od 530 %. Od ukupnog broja zaključenih sporazuma, sud je suvojio u prvostepenom postupku 364 sporazuma, što predstavlja povećanje od 420 % u odnosu na prethodni izvještajni period.⁴⁶

Ako se ovi podaci uporede sa podacima za 2010.godinu, onda oni još više dobijaju na svom značaju. Prema statističkim podacima, tokom 2010. godine, viša i osnovna javna tužilaštva na teritoriji Republike Srbije zaključila su sporazum o priznanju krivnje sa ukupno 70 okrivljenih lica. Na području Apelacionog javnog tužilaštva u Beogradu zaključeno je 25 sporazuma, Apelacionog javnog tužilaštva u Novom Sadu 24 sporazuma, Apelacionog javnog tužilaštva u Nišu 12 sporazuma i Apelacionog javnog tužilaštva u Kragujevcu 9 sporazuma.⁴⁷

Paralelno, tokom 2006.godine, sudovi u Bosni i Hercegovini su prihvatili oko 88 % sporazuma o priznanju krivnje predloženih od strane tužilaštva. U navedenoj godini predloženo je 2.368 sporazuma, a u istoj godini doneseno je 2.094 osuđujuće presude po sporazumu o priznanju krivnje, dok je 14 predloženih sporazuma odbačeno, a u vezi sa 325 predloženih sporazuma sud nije odlučio.

Tokom 2007. godine, sudovi su prihvatili 86,2 % predloženih sporazuma o priznanju krivnje, te na osnovu njih izrekli 1.862 osuđujuće presude. U navedenoj godini predloženo je 2.160 sporazuma o priznanju krivnje,

45) M.Škulić, *Krivično procesno pravo*, 373

46) S.Bejatović, "Reforma krivičnog procesnog zakonodavstva Srbije i institut sprazumijevanja javnog tužioca i okrivljenog", *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, broj 10, Godina 5, Zenica 2012. godine, 209-210.

47) Republičko javno tužilaštvo, Rad javnih tužilaštava na suzbijanju kriminaliteta i zaštiti ustavnosti i zakonitosti u 2011. i 2010. Godini (Citirano: J.Kiurski, „Sporazum o priznanju krivice (krivičnog djela)“, Zbor.“Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva (Normativni i praktični aspekt)“, *Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu*, Beograd 2012.

dok su 3 sporazuma odbačena, a o 211 sporazuma sud nije odlučio.⁴⁸

2.1. Veza sa načelom legaliteta i pravo na žalbu na presudu po osnovu sporazuma o priznanju krivnje

Među najčešćim pitanjima koja se postavljaju u vezi sa ovim institutom su opravdanost njegovog uvođenja u najširem smislu, te njegova veza sa načelom legaliteta, potom pitanje prava na žalbu na presudu donesenu na temelju sporazuma, te konačno, položaj oštećenog. Pitanje položaja oštećenog⁴⁹ je često postavljano pitanje kojeg mnogi autori smatraju spornim i u redovnom toku krivičnog postupka, ali se ono svejedno i ovdje s pravom delegira.

Oni koji ne odobravaju primjenu sporazuma kažu da tužilac često poseže za nagodbom da bi smanjio broj zaostalih predmeta, da se diskriminišu učinioci sličnih krivičnih djela, odnosno smanjuje stepen zastrašivanja potencijalnih izvršilaca, da su nevinna lica često prisiljena da priznaju krivnju zbog straha da će ishod suđenja biti lošiji po njih, dok se optuženi stimulišu da lažno svjedoče protiv drugih - kako bi pomogli sami sebi, itd. Pristalice ovog mehanizma, pak tvrde, da nagodba omogućava efikasnije iskorištavanje „državnih resursa“, obezbjeđuje brzu primjenu popravnih mjera, umanjuje stres koji bi oštećeni eventualno pretrpio zbog javnog suđenja, te pruža optuženom priliku da prihvati odgovornost za učinjeno krivično djelo.⁵⁰

Nagodba između stranaka se načelno i vrlo često ne svodi na priznanje okrivljenog i nešto manju kaznu zauzvrat. Često će sporazum o krivnji sadržavati i odredbu o određenim obavezama osumnjičenog, odnosno optuženog. To će najčešće biti njegova obaveza da bude svjedok optužbe u nekom predmetu ili da tužiocu dostavi određene informacije i dokaze. Takva obaveza se pojavljuje kao odložni uvjet za punu pravnu relevantnost sporazuma. Za sud se ovakva obaveza osumnjičenog, odnosno optuženog pojavljuje kao ozbiljan procesni problem. Tužilac, po pravilu, ne obavještava sud o aranžmanima s osumnjičenim, odnosno optuženim, posebno ne kada su u pitanju relevantne informacije o istom postupku. Istina, zakon

48) M.Buljubašić, Sporazum o priznanju krivice, magistarski rad, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica 2009., 111-112.

49) Vidi: N.Pivić, Procesnopravni položaj oštećenog u krivičnom postupku, magistarski rad, Univerzitet u Zenici, Pravni fakultet, 2009.

50) *Ibid.*, 86

u vezi s tim ne predviđa obaveze tužioca, ali bi bilo poželjno da tužilac o tome upozna sud u formi posebnog podneska.⁵¹

Međutim, nije neophodno da sporazum o krivnji sadrži određene obaveze za osumnjičenog, odnosno optuženog. Tužilac i odbrana mogu pregovaranju i potpisivanju sporazuma da pristupe samo zbog smanjenja troškova suđenja.

Kada je riječ o položaju oštećenog, načelno možemo reći da sva sporna pitanja njegovog položaja iz redovnog toka postupka ostaju i ovdje. Ponekad i sam tužilac pribjegava sporazumu kako bi oštećenog poštedito praćenja toka suđenja, davanja iskaza, susreta s okrivljenim i slično. Ovo se uglavnom dešava kada se kao oštećeni javljaju lica koja ianče spadaju u osjetljivije grupe ili kada se radi o specifičnim krivičnim djelima (poput onih protiv spolne slobode i morala).

S druge strane, nekada i potpuno suprotno, oštećeni može osjećati i da mu je nanesena ponovna nepravda time što počiniocu djela nije suđeno, što zbog kratkog trajanja postupka nije doživio očekivanu stigmiju javnosti, te na koncu što je dobio blažu sankciju.

Iako položaj oštećenog u postupku pregovaranja o krivnji prema mnogim mišljenjima nije zadovoljavajući, novim zakonskim rješenjima uvedena je obaveza tužioca da se prije zaključenja sporazuma oštećeni mora izjasniti o imovinskopravnom zahtjevu, te obaveza suda da obavijesti oštećenog o rezultatima pregovaranja o krivnji.⁵²

U primjeni instituta sporazuma o krivnji, pažnju zaslužuje i dilema da li je protiv presude koja uslijedi nakon prihvatanja sporazuma o krivnji dozvoljena žalba. Među praktičarima dominiraju dva osnovna stanovišta: po jednim, sporazum o krivnji isključuje pravo na žalbu, a po drugima – pravo na žalbu je pravo zagantovano EKLJP i nije ga moguće isključiti.⁵³

Međutim, ova dilema i nije karakteristična samo za praktičare. Zanimljivo je stanovište prema kojem je ovo drugi⁵⁴ i najefikasniji način dono-

51) M.Simović/V.Simović, *Krivično procesno pravo II* (Krivično procesno pravo-posebni dio), 2.izd., Istočno Sarajevo 2011., 85.;

52) T.Bubalović /N.Pivić, *Krivično procesno pravo*, posebni dio, Zenica 2014.,77.

53) *Ibid.*, 87

54) Prvi način bi bio nakon priznanja krivnje na ročištu zaizjašnjenje o krivnji kod sudije za prethodno saslušanje;

Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih djela homogenog koneksiteta

šenja presude bez suđenja koja izricanjem krivične sankcije istovremeno postaje pravosnažna. Isti autor navodi i sljedeće: „Istina, tužiocu pravo na podnošenje žalbe nije eksplicitno uskraćeno, ali ukoliko bi žalba bila izjavljena, istu bi valjalo odbaciti kao nedozvoljenu, pozivanjem na pravo na pravedno suđenje i jednakost stranaka u postupku, odnosno direktnom primjenom Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.“⁵⁵ Citirani autor se pri tome poziva na član II, stav 2. Ustava BiH.

Isti autor zauzima stav i da se radi o posebnom obliku obavezne odbrane: „Obavezno prisustvo branioca optuženog tokom čitavog postupka pregovaranja je neminovno zbog odricanja optuženog od njegovih najznačajnijih prava koja su predviđena zakonom, ustavom i međunarodnim standardima u oblasti zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.“⁵⁶

U našem pravu se pitanje prava na žalbu na presudu donesenu na temelju sporazuma o priznanju krivnje smatra djelimično spornim. Ipak dominira stanovište prema kojem je žalba ipak dopuštena, ali samo iz razloga bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. S druge strane, logično je za očekivati da su stranke saglasne sa izrečenom sankcijom, pa bi shodno tome, žalba na istu predstavljala zloupotrebu vlastitih prava i krivičnog postupka uopće.

Već prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivnje, sudija za prethodno saslušanje, sudija, odnosno vijeće, provjeravaju više kumulativno postavljenih uvjeta. Jedan od tih uvjeta odnosi se na razumijevanje osumnjičenog, odnosno optuženog da se sporazumom o priznanju krivnje odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu⁵⁷ na krivičnopravnu sankciju koja će mu biti izrečena.⁵⁸ „Ukoliko optuženi, odnosno njegov branilac, izjavi žalbu zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, žalba će se odbaciti kao nedopuštena.“⁵⁹ Gubitak prava na žalbu na izrečenu krivičnopravnu sankciju za optuženog nastaje u trenutku kada sud prihvati sporazum o priznanju krivnje. Mogućnost podnošenja žalbe po ostalim

55) D.Kaurinović, „Priznanje krivice i sporazum o priznanju krivice, Nova rješenja o Zakonu o krivičnom postupku BiH“, *Pravni život*, časopis za pravnu teoriju i praksu, Pravo i demokratska kultura, Udruženje pravnik Srbije, 590.

56) *Ibid.*, 591.

57) Vidjeti presudu Županijskog suda Široki Brijeg broj K 7/03 od 02.decembra 2003. godine;

58) Čl.231 stav 4 tačka c ZKP BiH;

59) Čl.312 ZKP BiH;

žalbenim osnovima nije izričito isključena (iako je optuženi nedvosmišleno priznao krivnju i svjesno se odrekao prava na suđenje), ali eventualno izjavljena žalba po drugim žalbenim osnovima praktično teško može utjecati na promjenu odluke o glavnoj stvari (postojanje krivičnog djela, krivnja i krivičnopravna sankcija).⁶⁰ Razlog tome je činjenica da se optuženi odrekao prava na suđenje, a bez suđenja odnosno glavnog pretresa, po pravilu, nije moguće utvrditi ostale osnove za izjavljivanje pravnog lijeka (bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona i pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje). Ako bi tužilac, ipak, izjavio žalbu zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, tu žalbu bi trebalo odbaciti kao nedopuštenu (osnov za to bi bila povreda prava na pravično suđenje iz člana 6 stav 1 EKLJP, odnosno jednakost stranaka u postupku). Međutim, stranke i branilac imaju pravo da izjave žalbu zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji ako sud ne izrekne krivičnopravnu sankciju predviđenu u sporazumu o priznanju krivnje koji je sud prihvatio. Ipak, ako je u sporazumu predviđena krivičnopravna sankcija koju zakon ne propisuje za krivično djelo ili ta sankcija u konkretnom slučaju uopće ne može da se izrekne prema općim pravilima za odmjeravanje kazne, sud ne može da izrekne takvu krivičnopravnu sankciju, iako je predviđena sporazumom, već krivičnopravnu sankciju koja je u skladu sa zakonom.⁶¹ Naravno, u tom slučaju, žalba je dozvoljena po svim žalbenim osnovima, jer sud nije izrekao krivičnopravnu sankciju predviđenu sporazumom.⁶²

Zanimljivo je da ni teoretičari niti praktičari iz Republike Srbije uglavnom nemaju dilemu o (ne)dopuštenosti žalbe na presudu donesenu na temelju sporazuma. U tom kontekstu, načelno dominira sljedeći stav: „U pogledu činjenice kome je omogućeno ulaganje žalbe protiv rješenja kojim sud odlučuje o sporazumu o priznanju krivnje, Zakonik predviđa dva slučaja. Prvi slučaj je kada sud odbije sporazum o priznanju krivnje i tada pravo na žalbu protiv takve odluke suda ima javni tužilac, okrivljeni i njegov branilac. Drugi slučaj je kada sud usvoji sporazum o priznanju krivnje i tada žalbu mogu izjaviti oštećeni i njegov punomoćnik, što je i logično, jer zašto bi se u ovom slučaju dalo pravo na žalbu strankama i braniocu kada je sud usvojio sporazum koji je rezultat saglasnosti njihovih volja.“⁶³

60) H.Sijerčić-Čolić et al., 623 i 624.

61) *Ibid.*, 624.

62) M.Simović /V.Simović, (2014), 104.

63) Z.Šešić, „Sporazum o priznanju krivice u novom Zakoniku o krivičnom postupku“, *Pravni*

Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih djela homogenog koneksiteta

To bi paralelno značilo i da, u slučaju prihvatanja sporazuma, kada se radi o tzv. krivičnim djelima bez žrtve, kao što je npr. davanje i primanje mita, titular prava na žalbu ne bi ni postojao.⁶⁴

Sudsko odobrenje sporazuma je dakle, posljednja barijera na putu rješavanja predmeta nagodbom. U odnosu na sporazum o prihvatanju krivnje⁶⁵, uloga suda je kontrolna. Sud može sporazum prihvatiti ili odbaciti. Npr., sudija može odlučiti da odbaci sporazum o priznanju krivnje ako smatra da je dogovorena kazna preblaga ili ako sumnja da je tužilac iz neumjesnih razloga sklopio sporazum (korupcija, politički pritisak, konflikt interesa, lijenost.)⁶⁶ U ovom slučaju, osnov presude nije suđenje po optužnici nego na osnovu sporazuma, i to putem saglasno izraženih volja stranaka za donošenje takve presude.⁶⁷

2.2. Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih djela homogenog koneksiteta

Osim činjenice da različita zakonodavstva prihvataju, pa čak i stvaraju različit model sporazuma o priznanju krivnje, na način da ograničavaju njegovu primjenu na krivična djela određene težine, predviđaju manju ili veću ulogu suda, sud u potpunosti uključuju ili isključuju iz faze pregovaranja i slično, praktična primjena ovog instituta, naročito u zemljama koje nemaju dugu tradiciju njegove primjene, među kojima je svakako i naša zemlja, proizvodi nove dileme koje se onda nekonzistentno i na različite načine rješavaju i to najčešće kao *questio facti*.

Sporazum o priznanju krivnje, bez obzira na njegovu konsenzualnu prirodu, mora biti popraćen odgovarajućim dokazima u smislu stvarne krivične odgovornosti osumnjičenog, odnosno optuženog za krivično djelo koje mu se optužnim aktom stavlja na teret, i to na način i pod okolnostima kako je to opisano u optužnom aktu.

Relativno je prosta primjena ovog instituta u situaciji kada se kao poči-

život- Časopis za pravnu teoriju i praksu, tematski broj, Pravo i sloboda, Udruženje pravnik Srbije, broj 10, Beograd 2007, Tom II, 64.

64) M.Škulić, „Sporazum o priznanju krivice“, 300.

65) Vidjeti V.Đurđić, „Sporazum o priznanju krivice“, *Zbornik na trudovi na pravniot fakultet „Justinijan Prvi“/Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Skopje/Zagreb, 2007, 483-503.

66) M.Simović/V.Simović, (2011 b), 88.

67) Presuda Suda BiH, Kž. 17/04 od 23.marta 2004. godine;

nilac krivičnog djela javlja jedan osumnjičeni/optuženi, pa se shodno tome i dokazi iz krivičnog postupka odnose samo na njega i njegove radnje.

Problem se, s druge strane, javlja kod krivičnih djela koneksiteta. Pojam koneksiteta odnosi se na uzajamnu vezu predmeta krivičnog postupka.⁶⁸ „Osim što može imati više osnovnih ili glavnih predmeta u određenoj međusobnoj vezi, u krivičnom postupku može se pojaviti jedan ili više sporednih predmeta zbog njihove veze sa glavnim predmetom postupka. U ovim slučajevima međusobna veza predmeta krivičnog postupka proizvodi više procesnopравnih posljedica, od kojih je najznačajnija mogućnost da se presude u jedinstvenom krivičnom postupku. Moguća je veza krivičnih stvari međusobno (*homogeni koneksitet*), ali i veza između krivičnih stvari i stvari nekrivične prirode (*heterogeni koneksitet*).“⁶⁹

Praktični problemi prilikom primjene sporazuma o priznanju krivnje mogu lahko nastati kod krivičnih djela homogenog koneksiteta.

„Ovaj (homogeni) koneksitet postoji kada se u dva ili više krivičnih slučajeva podudaraju njihovi subjektivni ili objektivni elementi, tj. u svakom od ovih slučajeva isti je osumnjičeni, odnosno optuženi ili krivično djelo. Prema vezi koja postoji između više krivičnih djela, odnosno više učinilaca, ovaj koneksitet može biti subjektivni, objektivni ili mješoviti.

Subjektivni (personalni) koneksitet (*concursum delictorum*) postoji kada je jedno lice optuženo za više krivičnih djela (član 32 stav 1 ZK-PFBiH i član 30 stav 1 ZKPRS). Koneksitet je subjektivan jer je veza između predmeta postupka uspostavljena preko zajedničke ličnosti izvršioца, a između samih krivičnih djela nema nikakve veze. Sa subjektivnim koneksitetom izjednačen je i slučaj kada je oštećeni istovremeno učinio krivično djelo prema osumnjičenom, odnosno optuženom (član 32 stav 2 ZKP FBiH i član 30 stav 2 ZKPRS), gdje se kao osnov za spajanje postupka uzima prirodno jedinstvo događaja (*forum reconventionis*).“⁷⁰

U ovakvim situacijama, praktično se dešava da je osumnjičeni/optuženi voljan zaključiti sporazum sa tužilaštvom za jedno ili za samo neka od počinjenih djela, dok učinjenje preostalih (jedno ili više njih) ne želi priznati. Brojni su razlozi zbog kojih bi došlo do takvog stava osumnjičenog/optu-

68) M. Simović /V. Simović, (2014), 228.

69) *Ibid.*

70) *Ibid.*

ženog – vjera u vlastitu nevinost u odnosu na ostala djela, alibi, vjera u manjak ili nizak stepen validnosti tužiočevih dokaza u odnosu na druga djela i slično. Ipak, dešava se i to, da ukoliko osumnjičeni/optuženi procijeni da je djelo za koje želi sklopiti sporazm najteže, te mu nagodba s tužilaštvom ide u korist, pristaje priznati i ostala djela koja mu se optužnim aktom stavljaju na teret. Ovakva priznanja tada postaju sporna, jednako kao i prihvatanje takvih sporazuma od strane suda. Izostajanje dokaznog postupka se u praksi često svede i na vrlo površno provjeravanje postojanja dokaza u pravcu priznanja krivnje i zaključenja sporazuma koji se razmatra.

U situacijama objektivnog koneksiteta, sporna pitanja zaključenja i prihvatanja sporazuma su čak i više naglašena.

„Objektivni (realni) koneksitet (consursus plurium ad delictum) postoji kada je više lica, koji su u međusobnoj vezi (saizvršiooci, podstrekači ili pomagači), optuženo za zajedničko krivično djelo (član 32 st. 3 i 4 ZKPFBiH i član 30 st. 3 i 4 ZKPRS). U ovom slučaju veza između više posebnih predmeta ostvaruje se preko zajedničkog krivičnog djela. Ove odredbe imaju posebnu važnost u slučaju pripadnika zločinačke organizacije iz člana 342. KZFBiH i člana 383. KZRS, ali također i onda ako u izvršenju djela učestvuje više učinilaca kao skupina ljudi (član 1. stav 14.), grupa ljudi (član 1. stav 18.), organizovana grupa ljudi (član 1. stav 19.) i grupa za organizovani kriminal (član 1. stav 20. KZBiH).⁷¹

Dakle, radi se o situaciji više saučesnika, odnosno saučinilaca jednog ili više krivičnih djela ili pojedinačnih radnji u okviru jednog postupka. U takvoj situaciji, nerijetko se dešava da jedan osumnjičeni/optuženi zaključi sporazum o priznanju krivnje, dok ostali ostanu u redovnom toku postupka i ne odreknu se svog prava na suđenje, odnosno, negiraju svoju krivnju do kraja postupka.

U takvom stanju stvari, postupak u odnosu na osumnjičenog/optuženog koji zaključuje sporazum se razdvaja. Međutim, obzirom na prirodu djela, kao i stvarni tok radnji u okviru činjenja/nečinjenja počinjenog krivičnog djela, opisujući i priznavajući činjenični supstrat optužnog akta (u njegovom prvobitnom tekstu ili u izmijenjenom obliku) neminovno opisuje i faktički „priznaje“ radnje činjenja (nečinjenja) ostalih (sa)učesnika u izvršenju krivičnog djela.

71) *Ibid.*

Već u ovom trenutku se zalazi u sporno područje, naročito ako se uzme u obzir činjenica da je postupak protiv ostalih (sa) izvršilaca u toku i da oni negiraju krivnju. Da li osumnjičeni/optuženi ima legitimet priznavati radnje drugih (sa)izvršilaca na takav način i djelimično na ime toga, dobivati pogodnosti od strane tužilaštva? Opisivanje identičnih radnji prilikom davanja iskaza ne bi imalo istu težinu, obzirom da je osumnjičenom/optuženom dopušteno da laže (*privilege against self-incrimination*), pa se shodno tome, u tom svjetlu i cijeni njegov iskaz.

Problem postaje veći ukoliko sud prihvati takav sporazum o priznanju krivnje. Sud ima obavezu da provjeri (suštinski, ne samo formalno) sve zakonom propisane uvjete za zaključenje sporazuma na strani osumnjičenog/optuženog, kao i da provjeri da li takvo priznanje odgovara stvarnom stanju stvari, odnosno da ne dopusti priznavanje krivičnog djela umjesto nekog drugog, stvarnog počinioaca iz bilo kojih motiva. To praktično znači da sud mora provjeriti da li postojeći dokazi također potvrđuju da je krivično djelo počinio osumnjičeni/optuženi koji priznaje njegovo učinjenje na način i pod okolnostima kako je to opisano u činjeničnom supstratu, odnosno kako je on to i sam predstavio.

Ukoliko sud prihvati da sve i jeste tako i prihvati sporazum o priznanju krivnje, to praktično znači da je prihvatio i uzeo kao istinite i navode koji se odnose na radnje i ulogu ostalih saučesnika, odnosno saizvršilaca u odnosu na koje je postupak razdvojen. Ukoliko takav sporazum opstane do kraja, i presuda donesena na osnovu takvog sporazuma postaje pravosnažna i izvršna, za šta je mogućnost u praksi velika obzirom na način kako se do nje došlo, činjenice koje se nalaze u toj presudi dobijaju snagu pravosnažno utvrđenih činjenica.

U praksi tužilaštvo potom, nerijetko poseže za takvom presudom i predlaže je kao dokaz u postupku protiv ostalih osumnjičenih/optuženih u krivičnom postupku. Čak i u slučajevima kada sud odbije izvođenje takvog dokaza, sudiji pojedincu ili vijeću se daje do znanja da ona postoji, ili to sudija, odnosno vijeće doznaju na drugi način.

U nastavljenom postupku tada dolazi do paradoksalne situacije: isti sud, ili treba ponovo da utvrđuje već pravosnažno utvrđene činjenice, što može dovesti čak i do kontradiktornog rezultata, ili ih prihvatiti kao već utvrđene, što dalje u konačnici znači osuđujuću presudu i za ostale osum-

njičene, odnosno optužene.

Problem postaje mnogo veći u situaciji kada se nije dovoljno vodilo računa o dokazima koji prate sporazum, pa je osumnjičeni/optuženi priznao i radnje koje nije počinio, ili nisu počinjene na način i pod okolnostima opisanim u optuženom aktu, bilo u cjelosti, bilo samo u segmentu.

Ovakva situacija navodi i ostale osumnjičene/optužene da i sami zaključke sporazum, jer nastavak negiranja krivnje smanjuje izgleda za eventualni uspjeh u krivičnom postupku.

Opisano može biti i često jeste problematično za ostvarivanje načela pravičnosti i načela materijalne istine.

U ekstremnoj situaciji, za koju je mogućnost ipak mala, može doći do osuđujuće presude za lice koje je u potpunosti nevino. U mnogo realnijoj situaciji, moguće je da se uloga određenog saučinioca i saučesnika ne predstavi u pravoj mjeri, bilo da se ona potcijeni ili precijeni, ili se pogrešno odredi stepen njegove krivične odgovornosti što dalje vodi do nepravredno odmjerene sankcije.

U tom kontekstu, reprezentativna je odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u kojoj se navodi sljedeće:

„Postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3 e) Ustava BiH i člana 6 stav 1 EKLJP kada se osuđujuća presuda u najvećoj mjeri zasniva na iskazu svjedoka koji je s tužiocem sklopio sporazum o priznanju krivice, a sud ne daje logično i uvjerljivo obrazloženje za ocjenu, kako tog, tako i drugih provedenih dokaza, već se ta ocjena doima proizvoljnom...Kod pribavljanja dokaza ovim putem, odnosno kod obezbjeđivanja svjedočenja uz korišćenje ovog instituta u zemlji kontinentalnog pravnog sistema, kao što je BiH, neophodno je i na ovakvu vrstu dokaza primijeniti druga, osnovna načela krivičnog procesnog prava, kao što su brižljiva i savjesna ocjena dokaza pojedinačno i u međusobnoj vezi, te princip in dubio pro reo. Primjenom načela slobodne ocjene dokaza, sudovi ne mogu a priori dati veću vrijednost ovom dokazu zato što je dobijen na osnovu sporazuma o priznanju krivice sa svjedokom koji je ranije bio optužen za isto djelo. Naprotiv, sudovi moraju i ovaj dokaz cijeliti na isti način i po istim pravilima koje zakon predviđa za svaki drugi izvedeni dokaz, dakle, pojedinačno i zajedno sa drugim dokazima, te dovesti sve provedene do-

kaze u uzajamnu logičnu vezu. Ovo je naročito važno u situaciji kada ne postoji niti jedan drugi neposredni dokaz, a posredni dokazi nisu takvi da bi predstavljali sistem čvrsto i logički povezanih indicija. Redovni sudovi ne mogu samo reći da određenom svjedoku ne vjeruju samo zato što je njegov iskaz u suprotnosti s iskazom nekog drugog svjedoka kome vjeruju, niti je dovoljno da dokaze samo subjektivno kvalifikuju kao *uvjerljive, tačne i objektivne*, odnosno kao *neuvjerljive, subjektivne i usmjerene na pomaganje optuženom*. Ovakvo obrazloženje ne zadovoljava ni obavezu poštovanja principa *in dubio pro reo*...Tim prije što sud, tužilac i drugi organi imaju prema zakonu obavezu utvrditi sve činjenice – kako one koje idu na teret, tako i one koje idu u korist optuženog. Zbog primjene principa *in dubio pro reo*, činjenice koje idu na teret optuženog moraju biti sa sigurnošću utvrđene, za razliku od činjenica koje idu u korist optuženog, a koje se uzimaju za utvrđene čak i onda kada su samo vjerovatne, tj. kada postoji sumnja u njihovo postojanje.⁷²

Gore elaborirana sporna pitanja jednako mogu nastati i u situaciji mješovitog koneksiteta:

„Mješoviti koneksitet postoji kada je više lica optuženo za izvršenje više krivičnih djela, ali samo ako između između krivičnih djela postoji međusobna veza (član 25. stav 2. ZKPBiH, član 32. stav 6. ZKPFBiH, član 30. stav 6. ZKPRS i član 25. stav 2. ZKPDBBiH.) Veza među krivičnim djelima je stvarna, a ne pravna i ona je *questio facti*.“⁷³

Mješoviti koneksitet, što je vidljivo iz predstavljene definicije, sadrži elemente i objektivnog i subjektivnog koneksiteta, pa se sporna pitanja iz prethodna dva, ovdje čak i prepliću.

2.3. Institut *beneficium cohaesionis* u kontekstu prava na žalbu i sporazuma o priznanju krivnje

Primjena instituta *beneficium cohaesionis* najviše dolazi do izražaja kod krivičnih djela objektivnog koneksiteta. To i jeste institut krivičnog procesnog prava koji je predviđen u korist saoptuženih u postupku odlučiva-

72) Odluka Ustavnog suda BiH, AP 661/04 od 22.aprila 2005.godine, citirano: M.Simović/V.Simović, 107.

73) *Ibid.*

Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih djela homogenog koneksiteta

nja suda pravnog lijeka⁷⁴, poslije uloženog pravnog lijeka.⁷⁵ Sastoji se u obavezi drugostepenog suda da, kada povodom ma čije žalbe utvrdi da su razlozi zbog kojih je donio odluku u korist optuženog od koristi i za nekog drugog saoptuženog koji nije izjavio žalbu ili je nije izjavio u tom pravcu, postupi po službenoj dužnosti kao da takva žalba postoji.⁷⁶

Ovaj institut dakle, omogućava ekstenzivno dejstvo žalbe, a primjena ove pogodnosti moguća je jedino ako je žalba izjavljena u korist optuženog.⁷⁷

Kod krivičnih djela objektivnog koneksiteta ovaj institut osigurava jednako postupanje u postupku po pravnim lijekovima prema svim optuženim u krivičnom postupku, optuženih po istoj pravnoj stvari, koji odgovaraju u istom postupku i čija je pravna situacija ista, te se na taj način teži postići ravnopravnost svih građana pred zakonom.⁷⁸

Međutim, za primjenu ovog instituta, neophodno je da se radi o jedinstvenom postupku koji se vodi protiv svih optuženih. U suprotnom, ovaj institut nije moguće primijeniti.

„*Beneficium cohaesionis* važi samo ako je odluka donesena u jedinstveno vođenom krivičnom postupku protiv više optuženih, bez obzira na spajanje postupka“⁷⁹.

„Djela mogu biti različita i učinjena od raznih lica, ali moraju biti obuhvaćena istom presudom. Ovaj institut ne može da se primijeni u pogledu saizvršilaca i saučesnika kojima je suđeno u odvojenim postupcima i doneseno više posebnih presuda, što u praksi može da dovede do nepravednih situacija.“⁸⁰

Dakle, u situaciji zaključenja sporazuma o priznanju krivnje jednog od optuženih u krivičnom postupku, postupak u odnosu na njega se razdvaja

74) Institut *beneficium cohaesionis* primjenjuje se, pored postupka po žalbi na presudu prvostepenog suda, u postupku po žalbi na presudu drugostepenog suda, u postupku po žalbi na rješenje i kod ponavljanja postupka.

75) M.Simović /V.Simović,(2014),197.

76) Čl.309 ZKPBiH;

77) *Ibid.*

78) *Ibid.*, 198.

79) V. Đurđić, *Krivično procesno pravo, posebni dio*, Pravni fakultet Niš, Niš 2006., 131.

80) M.Simović/ V.Simović,(2014)199.

i isti se vodi pod novim brojem. Ukoliko sud prihvati njegov sporazum sa tužilaštvom, on će kroz takav sporazum moći ostvariti određene pogodnosti, ali ne i kroz institut *beneficium cohaesionis*, čija se eventualna buduća primjena u odnosu na njega, a u postupku po pravnim lijekovima, već u tom trenutku isključuje.

2.4. Model grupnih nagodbi

Iako praksa grupnih nagodbi kod nas još uvijek u praksi nije zaživjela, evidentno je da se i u takvoj praksi javljaju isti ili slični problemi kao i u prethodno pomenutim slučajevima.

„U SAD-u je bilo slučajeva i tzv. grupnih nagodbi, tj. zaključenja sporazuma sa više saokrivljenih. Legitimnost ovakvih sporazuma, često je dovođena u pitanje, posebno kada bi tužilac zaključenje sporazuma o krivnji sa jednim od okrivljenih uslovljavao zahtjevom da i drugi okrivljeni priznaju krivicu.⁸¹

Do grupnih nagodbi najčešće dolazi kada tužilac raspolaže slabim dokazima protiv jednog od okrivljenih (lica A), te nagodbu sa drugim okrivljenim (lica B) uslovljava priznanjem lica A.⁸²

Iako grupne nagodbe načelno nisu zabranjene, tužilac je dužan da obavijesti sudiju o postojanju ovakvog sporazuma, kako bi se podrobnije ispitala validnost priznanja svakog okrivljenog ponaosob. (Istaknuto u slučaju *United States v. Caro* 997 F2d 657 (9th Cir. 1993). Vrhovni sud je poništio i priznanje okrivljenog koji je tvrdio da ga je na priznanje krivice primorao

81) Primjera radi, u slučaju *Unites States v. Pollard* okrivljeni je priznao krivicu jer mu je tužilac rekao da neće pristati na zaključenje sporazuma sa njegovom suprugom, također okrivljenom za špijunažu, ako i on ne prizna krivicu. Okrivljeni se kasnije žalio po osnovu da mu je priznanje iznuđeno ucjenom i pritiskom. Međutim, Viši sud je odbio žalbu istakavši: ‘Da bi se smatralo da je priznanje dato pod prinudom, mora se raditi o takvom pritisku koji bi i nevino lice primoralo da prizna krivicu. Jedino fizička sila, prijetnja, dovođenje u zabludu ili obećanje neprimjereno prirodi tužilačke funkcije, čine priznanje pravno ništavim’.

82) U slučaju *Stephen Herbert* iz 1992. godine, tužilac je teretio bračni par Herbert za preprodaju narkotika. Iako su se oboje prvobitno izjasnili da nisu krivi, tužilac je ponudio okrivljenom da prizna krivicu kako bi on zauzvrat odustao od krivičnog gonjenja njegove supruge. Okrivljeni je to i učinio i izrečena mu je kazna od 5,5 godina zatvora. Kasnije se žalio Višem sudu istakavši da je njegovo priznanje rezultat pritiska i ucjene. Viši sud je odbio žalbu istakavši da je okrivljeni bio svjestan svih posljedica priznanja jer ga je branilac obavijestio o kazni koju može da očekuje. Shodno tome, ‘niko nije napravio grešku, ni sudija, ni tužilac, ni branilac... Okrivljeni je bio svjestan svih posljedica svog priznanja i ono je rezultat njegovog slobodnog izbora.

Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih djela homogenog koneksiteta

saokrivljeni, kako bi im uslovi sporazuma bili povoljniji.)⁸³

Evidentno je da je sa teorijskog stanovišta gledano, sporno mnogo pitanja prilikom zaključenja grupnih nagodbi i to već od same ponude koja je često ucjenjivačka, pa do veoma često narušenog načela materijalne istine.

83) V. Bajović, *Sporazum o priznanju krivice*, uporedno-pravni prikaz, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd 2009., 89.

ZAKLJUČAK

Uvođenje instituta Sporazuma o priznanju krivnje u evropsko-kontinentalni pravni sistem, odnosno u neka pravosuđa ovog sistema, sa stalnom tendencijom njegovog širenja i prihvatanja, jedan je od faktora koji ruši barijeru i stvara poveznicu između dva giganta – dva velika sistema koji su stoljećima postojali paralelno jedan s drugim, ali gotovo da se nikako nisu miješali. Poređenja ova dva sistema svodila su se na isticanje razlika i to često vrlo krupnih, sa vrlo malo ili nikako presjeka.

Različite pravne tradicije, kulture, povijest, sociološko-historijski faktori, mentalitet i brojni drugi faktori, među kojima su svakako i struktura pravosuđa, kolektivna svijest, motivi činjenja krivičnih djela, te vrsta krivičnih djela koja dominiraju u određenom društvu, kao i kaznena politika određene suverene države, praktično ili ograničavaju ili posve onemogućavaju uvođenje posve novih, nepoznatih i netipičnih instituta.

Ipak, sporazum o priznanju krivnje, iako je bio i još uvijek je na meti mnogih kritika, polučuje značajne rezultate i na različite načine, modifikovan ili ne, biva prihvaćen u mnogim evropskim zemljama, pa i u našem zakonodavstvu i pravosuđu.

Približavanje ova dva sistema i prihvatanje tekovina jednog bez većih predrasuda pokazatelj je pozitivnog stava i ispravnog sistema vrijednosti – pokazatelj je da je osnovna intencija zakonodavca borba protiv kriminaliteta, te što brža i što efikasnija satisfakcija oštećenog. S druge strane, efikasnost procesuiranja sama po sebi djeluje demotivirajuće na potencijalne počinitelje krivičnih djela, pa je ovakva karakteristika pravosuđa vjerovatno sposobna učiniti mnogo više na generalnoj i specijalnoj prevenciji nego bilo koja druga.

Ipak, jednako tako moramo biti svjesni nesavršenosti ovog instituta i što je moguće ranije uočiti slabe tačke njegove primjene u našem pravu, te ga nastojati modifikovati shodno našim prilikama i potrebama, pa takve njegove karakteristike smanjiti na minimum. Pri tome je važno držati se temeljnih načela i teorijskih postulata, ali imati i dovoljno senzibiliteta za oslušivanje praktičnih problema kako pravosudnih organa, tako i institucija za izvršenje krivičnih sankcija.

PLEA AGREEMENT WITH CRIMES OF HOMOGENEOUS CONNEXIONAL

ABSTRACT

Eventhough, through out the history, the Anglo-Saxon and Continental European legal system were two completely separate and distinct legal systems, in recent times it feels a growing tendency of their convergence. Institutes that have been typical of one of them so far, are being adopted in other legal systems and modified to its needs, thus creating a variety of its forms. Those new modalities and forms result by creating entirely new concepts. This trend is very positive because it involves the breadth of mechanisms to combat crime and creates a far greater scope of practice of various institutes. One such institute, which certainly brings these two important legal systems together, is institute of *plea bargaining*. This institute is daily being accepted into the new European legislation and its application is constantly expanding and modifying. Although it is still the target of critics, especially by European and especially conservative experts, it is evident that the introduction of this instrument produced visible results.

Still, in countries that have no longer tradition of applying this institute, it is visible that percentage of its use in practice is significantly less then in other countries like The United States, or England. On the other hand, European countries use to adapt this institute to their terms and legal traditions. In such modifications, comes to the implications and the other issues on the rules of criminal procedure. Therefore, in literature is listed expression that it is a kind of graft. In practice, in our law, the disputable issues are noticed in the application of this institute with the offenses including homogeneous connexional in certain cases. Therefore, below, the author mostly deal with this issue.

Keywords: criminal proceedings, plea bargaining, criminal offense, prosecutor, defendant, reform of the criminal justice system, homogeneous connexional.